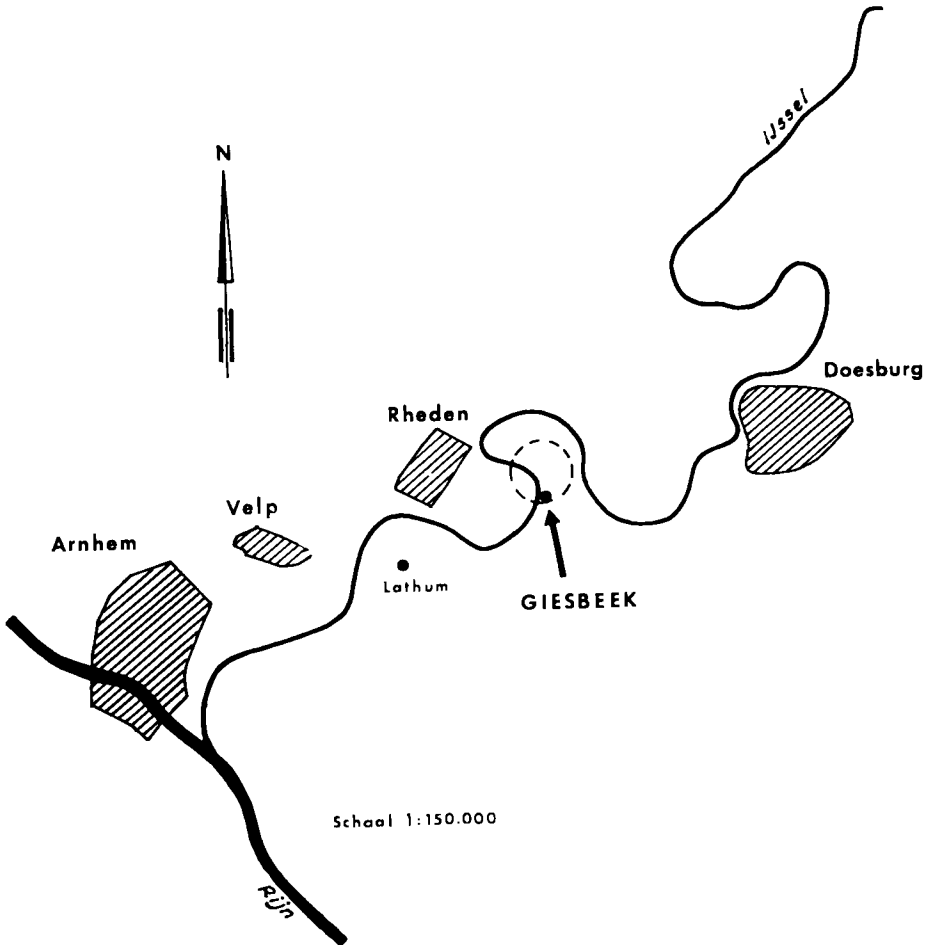

De fossiele landzoogdieren van Giesbeek

D. Mol

INLEIDING

In ons land worden langs de grote rivieren dikwijls waterwerken verricht, ten behoeve van de scheepvaart of voor het maken van recreatiecentra etc. Bij Giesbeek (Gem. Angerlo) wordt een recreatiecentrum aangelegd, hier wordt door een bagger, t.w. Haarlem 123, baggerwerkzaamheden verricht en hierbij komen geregeld resten van fossiele landzoogdieren omhoog. Hier worden beenderen van de mammoet, steppen-

wisent etc. opgebaggerd. Omdat er op vele plaatsen deze werkzaamheden verricht worden waarbij beenderen en kiezen van landzoogdieren worden opgebaggerd kan dit geen zeldzaamheid worden genoemd.

In dit artikeltje wil ik het hebben over de opgebaggerde resten van mammoet etc. bij Giesbeek. Voor de ligging van Giesbeek etc. zie onderstaand kaartje.

Gaarne wil ik de Heer G. Kortenbout van der Sluys (Rijksmuseum van Geologie en Mineralogie te Leiden) hartelijk danken voor het kritisch doornemen van dit artikel.

DE GEOLOGISCHE OUDERDOM VAN HET MATERIAAL

In Tabel I zien we de onderverdeling van het Pleistoceen in Nederland. De glacialen en de interglacialen. Als laatste koude periode van het Pleistoceen zien we het Weichselien. Vroeger het Tubantien genaamd. Het fossiele landzoogdieren materiaal van Giesbeek komt uit deze periode. Daar beenderen en kiezen vaak niet in situ gevonden worden is het vaak moeilijk uit te maken uit welke periode van het Pleistoceen het stuk komt, de bepalingen van de geologische ouderdom van zulk soort fossielen is dan ook niet altijd bevredigend.

Daar langs de IJssel meerdere plaatsen zijn, om te noemen Doesburg en Velp, waar we dezelfde resten aantreffen weten we dat ze ongeveer allemaal uit het Weichselien herkomstig zijn.

Tabel I.

Glacialen	Interglacialen	1950
Weichselien		Tubantien
	Eemien	Eemien
Saalien		Drenthien
	Hoxnien	Needien
Elstrien		Taxandrien
	Comerien	
Menapien		
	Waalien	
Eburonien		
	Tiglien	Tiglien
Pretiglien		Pre Tiglien

DE FAUNA VAN GIESBEEK

Uit het Weichselien van Nederland kennen we ongeveer 21 soorten fossiele landzoogdieren, hoewel we er van Giesbeek maar enkele kennen. Er zijn echter van Giesbeek al heel wat beenderen bekend. Tegenwoordig leven er ongeveer nog 55 wilde landzoogdieren, waarbij de muizen een groot aantal soorten vertegenwoordigen. Uit het hele Pleistoceen van Nederland kennen we ongeveer 53 soorten.

Hieronder Tabel II met de fossiele landzoogdieren uit het Weichselien van Nederland, ze kunnen allemaal in Gierbeek voorkomen. Degene met een kruisje zijn reeds van Giesbeek bekend.

Tabel II.

De fossiele landzoogdieren uit het Weichselien van Nederland.

Mammuthus (M.) primigenius (BLUMENBACH) x

Coelodonta antiquitatis (BLUMENBACH)

Equus caballus LINNé x

Equus hemionus PALLAS

Alces alces (LINNé)

Rangifer tarandus LINNé x

Megaceros giganteus (BLUMENBACH)

Cervus elaphus LINNé

Ovibos moschatus ZIMMERMANN

Bison priscus (BOJANUS) x

Bos primigenius BOJANUS x

Sus scrofa LINNé x

Crocota crocuta spelaea (GOLDFUSS)

Canis lupus LINNé

Ursus spelaeus ROSENMÜLLER et HEINRICH

Ursus arctos LINNé

Panthera spelaea (GOLDFUSS)

Mustela erminea LINNé

Lemmus lemmus (LINNé)

Castor fiber LINNé

Marmota marmota primigenia (KAUP)

De diepte vanwaar de beenderen en kiezen bij Giesbeek worden opgezogen varieert van twaalf tot achttien meter. (Gerekend van de normale waterstand van de IJssel). Een nadeel is dat als de waterstand zoals vorig najaar laag is er niet gebaggerd wordt omdat het zand niet afgevoerd kan worden. Bij lage waterstand dus geen beenderen en kiezen.

HET MATERIAAL VAN GIESBEEK

In Giesbeek is door verschillende mensen materiaal verzameld, helaas is dit materiaal niet allemaal meer te achterhalen, waardoor er in feite weer veel verloren is gegaan. Hieronder geef ik enkele belangrijke stukken weer die er gevonden zijn. Tevens in welke kollektie het materiaal zich bevindt. Betekenis van de afkortingen: ASG: kollektie A. Senhorst Giesbeek; DMW: kollektie D. Mol Winterswijk; St. PG: kollektie St. Paulusschool Giesbeek.

Van de Mammoet, *Mammuthus (Mammuthus) primigenius (BLUMENBACH)*

Opperarmbeen (ASG), Dijbeen (DMW), Fragmenten schouderblad (ASG), Molaar, 27 lamelen M3 (ASG), Molaar 17 lamelen M2 (DMW), Twee Ribben (ASG), Slagtand

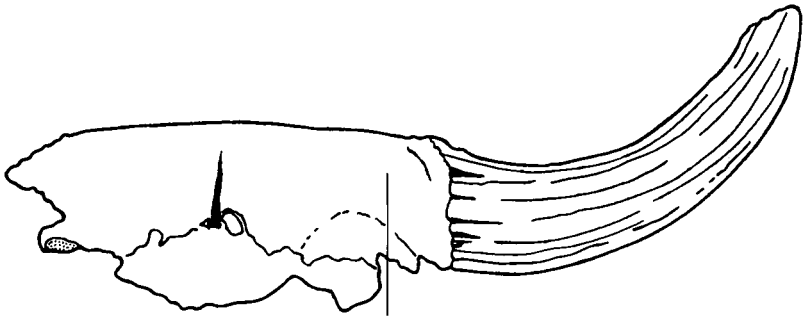

Fig. 1^a

BISON PRISCUS ♀ (1/8x)

Fig. 1^b

BISON PRISCUS ♂ (1/8x)

naar Van Der Vlerk 1942

(ASG), Linker onderkaak (DMW), fragment onderkaak (DMW) Fragment onderkaak (ASG), Twee halve molaren (DMW), Gewrichtskogel dijbeen (St. PG).

Verder is er nog een halve schedel van *Bison priscus* (BOJANUS) bekend. Dit stuk bevindt zich in de kollektie van de Heer Senhorst. Op figuur 1 is een schedel van de steppenwisent weergegeven.

Tot slot wil ik Prof. Dr. Van der Vlerk (Rijksmuseum van Geologie en Mineralogie) hartelijk danken voor zijn toestemming dat ik de beide afbeeldingen mocht overnemen.

Literatuur:

- VAN DER FEEN, P. J. - P. J. H. VAN BREE, 1963 Resten van Uitgestorven Dieren uit de Bodem van Amsterdam. Werk in Uitvoering, mnbl. dienst publieke werken, Amsterdam jaarg. 14, nr. 4.
- VLERK, I. M. VAN DER, 1942 Kwartaire Bovidae van Nederland. De schedels en hoornpitten, welke zich bevinden in het Rijksmuseum van Geologie te Leiden. Leidsche Geol. Meded. Deel XIII nr. 1 blz. 1-28.
- KORTENBOUT VAN DER SLUIS, G. 1959, Botten uit de Brasemer Meer. Westerheem, jaarg. VIII no. 3-6. pag. 38-42.
- KORTENBOUT VAN DER SLUIS, G. 1960, Pleistocene zoogdieren, nieuw voor Nederland, gevonden in de jaren 1950-1960. Lutra vol. 2 pag. 17-21 met I tabel. Leiden.
- KORTENBOUT VAN DER SLUIS, G. et D. P. ERDBRINK, 1961, Deux restes fossiles du boeuf musqué en Hollande. Lutra. vol. 3, no. 3. pag. 42-45. Leiden.
- KORTENBOUT VAN DER SLUIS, G. 1970. Fossil bones from the North Sea. Netherlands Journal of Zoology. jaarg. 21 (2) pag. 214.
- BUURMAN, PETER, 1963, Botten van de Bijland, Amoeba jaarg. 39 nr. 5, pp. 113-116.